

1964

GEORGE TABORI

JUBILEUM

EN KOMEDIE PÅ LIV OG DØD

«Teatret Vårt»

AS REGIONTEATRET I MØRE OG ROMSDAL
SESONGEN 1995-1996

JUBILEUM

Av: George Tabori
Original tittel: Jubilee
Urpremiere: 1983, i anledning 50 årsdagen for Hitlers makt-
overtakelse
Oversatt av: Ragnar Hovland.
Bearbeidet av: Morten Borgersen/Aril Martinsen/Terje Strømdahl
Regi: Terje Strømdahl
Scenografi: Kari Gravklev
Maskør: Line C. Hvalbye Grønli
Lysdesign: Finn Landsperg
Inspisient: Janny Meese
Rekvisitør/sufflør: Jeanette Skjæggestad

Dekorasjon/kostymer og rekvisitter er produsert i teatrets verksteder.

Program: Morten Borgersen (ansv.utgiver), Terje Strømdahl,
Rolf-Inge Pedersen, Turi Tarjem.

Plakat/program trykk: EKH trykk AS, Molde

Foto: Harald Sæterøy

Plakat: © Marc Chagall / BONO 1995

Forlag: Arvid Englund. Stockholm.

Fotografering og lydopptak er ikke tillatt under forestilling
Vennligst slå av mobiltelefoner og personsøkere

De som er med:

Arnold, musiker: Johan B. Kjeldsberg

Lotte, hans hustru: Grete Nordrå

Mitzi, hennes niese,

spastiker: Turi Tarjem

Otto, frisør: Aril Martinsen

Helmut, hans hustru: Bjørnar Teigen

Jürgen,

Helmut's nevø: Mathias Eckhoff

Wumpf, en graver

og Arnolds far,

et spøkelse: Stein Grønli

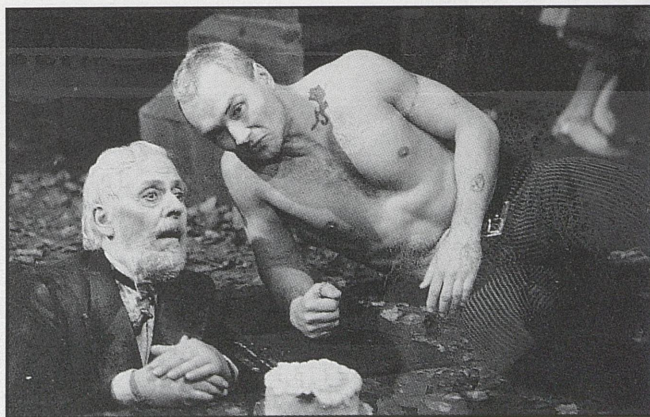
Kaddish-bønn lest av: Omar Shalev

Norgespremiere 3. februar 1996 i Molde.

Forestillingen varer ca 1 og 1/2 time uten pause.

Forestillingen spilles i Molde 3.-15. februar 1996 og 8.-23. mars 1996.

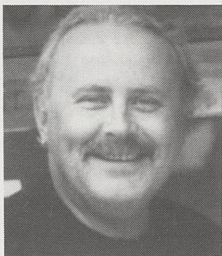
På turné 2 6. mars 1996 og 16-18. mars 1996.

Johan B. Kjeldsberg (t.v.) som musikeren Arnold
og Mathias Eckhoff som Jürgen.

NBR-DEPOTBIBLIOTEKET
POSTBOKS 278 - 8601 MO

KJÆRE PUBLIKUM

Morten Borgersen

Vi inviterer i vinter til to Norgespremierer på moderne samtidsdramatikk. Fra Ungarn og Holland. Uvanlig kost på norske scener. Det er viktig å bringe verden inn på scenen, slik som bare teatret kan gjøre det, ved både å vise hvor individuelle og hvor universielle våre menneskeliv kan fortone seg.

Vi har kalt vår nye samtidsserie "MOTGIFT". Den startet ifjor med "A Clockwork Orange" og "Mirad, en gutt fra Bosnia", og fortsetter i år med kveldens forestilling "Jubileum", og den neste, "Skriv meg i sanden". Felles for dem er en sterk appell til vår samvittighet, gjennom sitt engasjement og opprør. Felles for dem er også balansen mellom tragedie og komedie.

Kveldens dramatiker, George Tabori, har et budskap om at historien gjentar seg. Åstedet han har valgt er en jødisk gravlund hvor drøm og virkelighet møtes. 5 døde vekkes til live og forteller sine historier, om hvorfor de ble tilintetgjort eller selv valgte å gjøre det, etter at nazistene vant valget og Hitler kom til makten i 1933.

På gravlunden møter de en graver og en nynazist fra vår egen tid, som hjemsøkes av fortiden og historieløsheten i dette drømmespill. Sørgelig og alvorlig? Det er det, men samtidig fylt av en enorm overlevelsestrang, et mot, en poesi og en galgenhumor, som nettopp den jødiske kulturen er full av.

Historien kjenner vi. 6 millioner jøder utryddet. I Norge ble 767 deportert, 28 overlevde. Og idag gjentar altså historien seg, med intoleranse, holdningsløshet, kunnskapsmangel og fremmedfrykt. Den voksne generasjon som har vært gjennom dette en gang før, ser ikke ut til å ha tatt lærdom? Hvordan skal vi da forvente at ungdommen gjør det? Både holdninger og resultater fra valget i høst viste oss et gufs av korttenkt, egoistisk historieløshet. Hva blir neste kapittel?

Vi takker både Jackie Feinberg og Høgskolen i Oslo for viktig bakgrunnsstoff og arbeid, både overfor ensemblet og overfor videregående skoler.

Vi ønsker en av norsk teaters store skuespillere, Grete Nordrå, som også var med å starte dette teatret i 1972, hjertelig velkommen tilbake på våre skrå bredder.

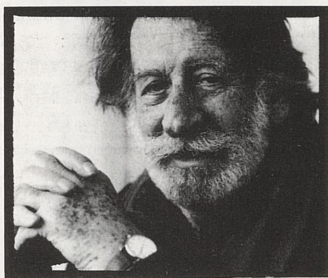
Velkommen til en meningsfylt teaterkveld!

Morten Borgersen
teatersjef

Aril Martinsen som Otto og Grete Nordrå som Lotte.

GEORGE TABORI

George Tabori

George Tabori, født 1914 i Budapest. Etter universitetsstudier emigrerte han til London, arbeidet som korrespondent for aviser og for BBC. Fra 1947 i Hollywood som manusforfatter. Oversatte også Brecht til engelsk. Debuterte som dramatiker i 1952 i New York. Ble svartelistet under McCarthy-tiden sammen med sin andre hustru, den svenske skuespilleren Viveca Lindfors.

I 1971 flyttet han tilbake til Berlin og arbeidet videre både som dramatiker og regissør. Han fikk snart en solid posisjon som en av Europas ledende regissører og dramatikere.

Hans mest kjente stykker er "Min modige mor" fra 1978, spilt på Oslo Nye teater, "Weismann og Rødsikt"(1990) spilt på Torshovteatret, "Mein Kampf"(1987) spilt på Nationaltheatret og Trøndelag teater og "Goldbergvariasjoner"(1991) som kommer på Trøndelag teater i vår.

DEN STORE LIVSREISEN

George Tabori (GT) i samtale med Peter von Becker (PB) fra Theater Heute i mai 1994.

PB: Etter Brecht utgjør du nå den unike kombinasjon av å være både dramatiker, instruktør, teaterleder og skuespiller. Du skriver på engelsk, instruerer på tysk, du er jøde med engelsk pass, du har for det meste levd i eksil, fra du emigrerte i 1933 til du vendte tilbake i 1978. Hva husker fra barndommen din i Budapest?

GT: Når man blir gammel og tenker tilbake, blir det ikke som en bred episk historie, men som mosaikk, i anekdoter og brokker. Hva som er helt sant, hva man har gjendiktet, hva som burde fortelles, det vet man ikke helt eksakt. Jeg vet at 1914 ikke var det beste året å bli født, så kort før en krig. Men det var visst en lett fødsel, og min mor skal ha ledd mye mellom veene. Siden har kvinners latter hatt en spesiell betydning for meg, den minner meg om min fødsel. Min far var tilfeldigvis på reise, i Sarajevo, samme sted som kronprins Ferdinand ble skutt, og som utløste I. verdenskrig. Min far holdt foredrag om flyktningesituasjonen, han laget film om menneskers usle eksistensvilkår. Som fireåring husker jeg at han viste dias fra Budapest, en blanding av håpløshet og humor. Pussige barn ble fremvist, barn som ble bitt av rotter. Erkebiskopen av Ungarn satt ved siden av meg og han sa plutselig: Problemet med din far, gutten min, er at han ikke kan bestemme seg om han skal ha oss til å le eller gråte. For meg var det ikke noe rart eller vanskelig. Og slik har min dramaturgi vært siden.

PB: Den hårfine balansen mellom latter og gråt, mellom glede og smerte, går gjennom alt ditt arbeid.

GT: Jeg tror jeg var tre eller fire år, da min far tok meg med på sirkus for første gang. Jeg var henført. Mot slutten klatret en vakker kvinne i glitrende trikot opp i trapesen, bøyde seg, mistet taket, falt ned. Hun lå i en blodpøl. Hun var død. Hver kveld i årevis så jeg dette bildet om igjen. Den eksistensielle, sanne tragedie, som bare teater kan behandle, dette forblir alltid i meg.

PB: Du var i Berlin 30. januar 1933 da nazistene vant valget?

GT: Jeg var der, i Wilhelmsstrasse. Det var en stor fakkelparade foran Rikskansellet. Hitler sto i vinduet og vinket. Han så ensom ut. Folk jublet. Jeg husker at jeg tenkte at makt gjør en ensom. Men nesten ingen av oss forsto vel hva dette var begynnelsen til. Det vil alltid måtte hjemseke det tyske folk hvorfor de aldri forsto dette og forhindret noe av det. Siden ble det snakket mye om forvrengning av sannheten osv. Jeg orker ikke høre på det. Mennesker forvrenger og fortrenger alltid når de finner en grunn til det. Jødene har også gjort det.

PB: På 30-tallet kom du tilbake til Budapest og begynte å skrive og ble også journalist. Hva skjedde med deg og din familie videre?

GT: Min bror Paul dro til London i 1935. Han startet et forlag. Et par måneder senere fulgte jeg ham. Til jul i 1941 så jeg for siste gang det meste av min familie. Det var som i en stor tragedie, sølvtøy, krystall, god mat - stille før stormen. Min familie forsto ikke hva som skjedde, jeg ba mine foreldre komme til meg, men insisterte ikke nok. Det har siden vært min store samvittighetskval. Far dro rundt og samlet sammen familiemedlemmer, fordi i Ungarn var det minst antisemittisk. Opp til 20 mennesker bodde i vår lille leilighet. Så ble far arrestert, kom i fengsel og i diverse leire. Det var 1944. Han var med i den siste transporten som gikk til Auschwitz. Min mor

gjemte seg, men hun ble tatt og deportert på et tog med 4.000 andre. Ved grensen skjedde noe merkelig. Min mor overtalte offiseren til å sende henne tilbake. Hun hadde et reisepass fra det svenske Røde Kors. Hun fikk vende tilbake, som den eneste overlevende av 4.000. Det har jeg skrevet et stykke om: "Min modige mor". Etter en formiddag i Auschwitz var hun tilbake om kvelden og spilte kort hos sin søster i Budapest. Hun overlevde krigen, mens 80% av min familie omkom i forskjellige leire.

PB: Det er en person du aldri har samarbeidet med, selv om du kjente ham godt. Charlie Chaplin. Og det finnes forbindelseslinjer mellom hans "Diktatoren" og din "Mein Kampf".

GT: Det begynte på 40-tallet, han var forlovet med Ona O'Neill, og jeg var ofte på besøk. Han var en fantastisk historieforteller. Han spilte seg nesten ut. Egentlig hadde han bare ti historier å fortelle, som han fortalte på stadig nye måter. Avstanden mellom hans rolle som landstrykeren og ham personlig var enorm. Privat en elegant diplomat, med bakgrunn fra en cockney familie, han var idealist, nesten en gammeldags sosialist.

PB: Da du kom tilbake til Tyskland i 1968/69, tenkte du på at du satt i bussen eller på restaurant sammen med din fars mordere?

GT: Jeg kan ikke tenke slik. Jeg tenkte ikke slik under krigen heller. Det finnes ikke tyskere, det finnes deg og meg og andre individuelle personligheter. Man snakker om kvinner, om ungdom, om teater. Alle disse abstraksjonene er egentlig en bekvem måte for mennesket å forenkle på. Å forenkle slik er å forsvare Hiroshima og Auschwitz.

PB: Mange mennesker har reagert på usentimentale forhold til balansen mellom glede og smerte, hvor du med svart humor ofte risper ganske røft i ditt materiale. I "Min modige mor" for eksempel, spør noen i dødstoget mot Auschwitz etter spisevognen, eller en fremmed spør din mor om hun ikke vil elske med ham, fordi "det kanskje er siste gangen". Denne tragikomikk er kjennetegnet for arbeidet ditt?

GT: Jeg bestemmer meg ikke for dette på forhånd. Jeg setter meg ikke ned for å finne ut hva jeg kan le av. Jeg synes ikke at latter er noe frivolt, men like eksistensielt som gråten. Det er uttrykk for en meget dyp kroppslig reaksjon. For meg handler det også om den jødiske tradisjonen og kulturen for vitsefortelling. Men også i England for eksempel, finner man en slik form for humor. Den stammer fra vissheten om at innholdet i hver vits bygger på en katastrofe. Hvis man snur det hele og sier hvordan behandler man en katastrofe, enten den er av personlig eller universell natur, omfatter man den med selvironi og livsinnsikt, og da blir den legitim. Vitser er for meg en perfekt litterær form, kort og logisk - alltid med et overraskende poeng. Det er en demonstrasjon av dialektikk.

PB: Du er over 80 år og fremdeles kreativ, du skriver og du setter i scene. Er dette en form for personlig terapi for deg? Michel Foucault sier at så lenge man arbeider, er pilen ennå i luften og har ikke truffet en.

GT: Naturligvis er det alltid en flukt fra dødeligheten. Men det gjelder vel for alle yrker. Når jeg beskjeftiger meg med noe viktig, glemmer jeg angsten. For meg er dette konkret. Jeg ser det på skuespillere. Man kommer til prøve, trett, uinspirert klokka elleve. Hvem kan på den tiden spille Hamlet? Man drikker kaffe, har ikke lyst, og plutselig er det der! Ti minutter senere skinner det i øynene, blodtrykket er riktig, adrenalinet er på plass. Terapi!

PB: Hva betyr dette nye, store Tyskland for deg?

GT: Foreningen kom nok for fort og for tidlig. Ideen er god og logisk. Spørsmålet er hva som skal settes istedet. Dostojevskij sier at når Gud er død, er alt tillatt. Og hva mener vi nå med "tillatt"? Vold? Overgrep? Når alt er tillatt har vi den store friheten. Det motsatte av tillatt er forbudt. Det store spørsmålet er om konsekvensene av denne forvandlingen vil ha en negativ eller positiv utgang. Jeg spurte en taxisjåfør i Budapest forleden, hva han syntes om frihet og demokrati. Fantastisk, sa han. På hvilken måte, spurte jeg. Endelig har vi massasjeinstitutt og antisemittisme, sa han. Vi må fortsette å stille spørsmålene. Ikke minst teatret. Til alle tider har dikterne gjort det. Av og til har de også kommet med noen svar.

PB: Du har en gang sagt at hjemme for deg, er der hvor du bor og arbeider. For deg blir det egentlig på scenen. Du har bodde så mange steder og reist så mye. På hvilket språk drømmer du for eksempel?

GT: Det har forandret seg. Tidligere, etter emigrasjonen, var det på engelsk. Jeg har hatt få sjanser til å snakke ungarsk. Nå, etter 20 år i Tyskland, kommer forvirringen. Jeg skriver på engelsk. Kanskje kommer jeg til å skifte over til tysk om noen år. Tospråklighet er vanskelig, men. . . men vi er alle flyktninger, fremmede. Vi er alle utlendinger i denne verden.

FORFATTERENS MERKNADER TIL JUBILEUM

En jødisk gravlund ved Rhinen, der de døde er dømt til å huske det de helst vil glemme. De fleste vitsefortellere begynner alltid med: Bare avbryt meg hvis du har hørt den før.

Men man kan ikke hindre de døde i å fortelle vitsene sine om og om igjen. De dødes vitser og deres latter blir anbefalt som underholdning for de som gir blaffen og for den tause majoritet, i tillegg til nekrofober, eksorsister, spøkelsesjegere, frustrerte elskende, kriminelle, gamle jøder og unge nazister.

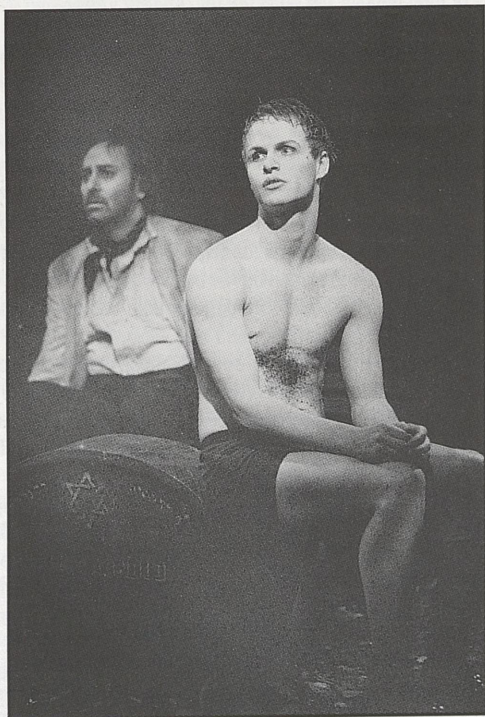
Forbrytere har for vane å vende tilbake til åstedet for sin forbrytelse. Det samme gjelder av og til ofrene. Tiden er ikke lineær i dette tilfellet, nåtid og fortid blandes.

Hvert liv har en begynnelse, en midte og en slutt, men ikke nødvendigvis i denne rekkefølge.

Et tysk eller jødisk sukk ved hvert nytt symptom på antisemittisme: "Es geht schon wieder los"/"Så er det på'n igjen".

BØNN TIL MINNE OM DE 6 MILLIONER JØDER SOM OMKOM UNDER TILINTETGJØRELSEN

Opphøyde, barmhjertige Gud, skjenk evig fred i ditt beskyttende nærvær, blant de hellige og de rene, til alle våre brødres sjeler, de Israels menn, kvinner og barn, som ble slaktet og kvalt og brent til aske. Må deres minne bli stående og inngi sannhet og lojalitet i våre liv. Må deres sjeler forenes med livets bånd, på en slik måte. Må de hvile ifred. Og la oss si: Amen.

Arl Martinsen som Otto og Bjørnar Teigen som Helmut.

FORKLARINGER/UTTRYKK:

"Jubilee"/Jubileum: Henspiller på en jødisk dag som feires hvert 50. år hvor mennesker settes fri og land blir gitt tilbake.

Forsoningsdagen: Dagen da man, ifølge jødisk tradisjon, tilgir sine egne og andres synder.

Goyim: Ikke-jøder. Entall: Goy.

Shikse: Ikke-jødisk kvinne eller kvinne med arisk utseende.

Chuzpeh: Freidighet, frekkhet, frimodighet. Brukes i positiv betydning.

Buchenwald, Majdanek, Dachau, Auschwitz: Konsentrasjonsleire.

Bertold Brecht: Tysk dramatiker. "Jødisk hustru" er referanse til en monolog fra hans stykke "Det tredje rikets frykt og elendighet".

Friedrich Nietzsche: Tysk filosof. Svært stor innflytelse på litteratur og filosofi, bl.a. med sine tanker om "overmennesket".

Josef Mengele: Tysk lege. En av de hovedskyldige i det nazistiske Tysklands medisinske forbrytelser. Eksperimenterte med kvinner og barn i Auschwitz.

Parsifal: Opera av Richard Wagner.

Felix Mendelsohn Bartoldy: Tysk komponist.

SKUESPILLERNE

GRETE NORDRÅ startet som elev på Folketeatret sammen med Johan B. Kjeldsberg, og har ellers arbeidet med revy, film og teater ved de fleste større scener, særlig i Trondheim, Stavanger og Bergen. Hun har spilt de største roller i verdensdramatikken hos Lorca, Tsjekov, Miller, O'Neill og Ibsen, ved siden av komedie og norsk dramatik. Grete var med på å starte Teatret Vårt i 1972, alltid en av de yngste, dengang som nå.

JOHAN B. KJELDSBERG, også en nestor i norsk teater, med fartstid ved de fleste scener. Til oss kom han i 1992. Han tar nå farvel med denne oppsetningen og en ny seiersrunde med "No skin det sol", før han vender tilbake til sitt moderhus, Det Norske Teatret.

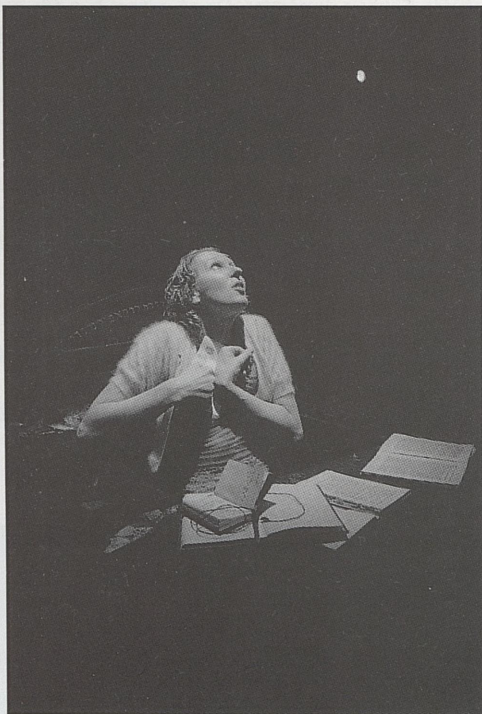
TURI TARJEM kom til teatret i 1988. Med unntak av permisjoner for diverse oppdagelsesreiser rundt i verden og arbeid med andre teaterprosjekter, har hun skapt en rekke særpregede skikkelser i komedie, hos Ibsen og Tsjekov. Turi er utdannet skuespiller fra England.

ARIL MARTINSEN, har arbeidet ved de fleste norske teatre, spilt film, TV, cabaret og musical, etter elevtid ved Det Norske Teatret. Han arbeider også med regi, som oversetter og skribent. Til Teatret Vårt kom han i 1991 og har her blant annet skapt vemodige skikkelser i "Seinsommardansen", "Geografi og kjærlighet" og "Tre Søstre".

BJØRNAR TEIGEN, utdannet fra teaterskolen i 1995 og debuterte ved Teatret Vårt som Mirad, gutten fra Bosnia. Her i sin andre rolle. Bjørnar har mange ferdigheter og har også spilt barneteater og historisk spill.

STEIN GRØNLI, er en av veteranene ved Riksteatret med mange store roller, som både Hamlet, og Helmer, Assesor Brack, Dr. Stockmann hos Ibsen. Til oss kom han i høst til "Fruen fra havet".

MATHIAS ECKHOFF, er nytt ansikt ved Teatret Vårt. Han er utdannet i England hvor han også har arbeidet med teater og TV. I høst var han på Nordland teater.

Turi Tarjem som Mitzi.

SCENOGRAFEN

KARI GRAVKLEV har scenografien. Hun er ansatt ved Det Norske Teatret, og har bare gjestet oss en gang tidligere, da med "Der Storbåra bryt" av Edvard Hoem. Kari er en av Norges ledende scenografer, med en rekke svære oppsetninger av klassisk teater og - ikke minst - ansvar for OL-seremonien på Lillehammer.

INNKIKK

(Innkikk er et begrep i teatret som betyr at publikum kan se inn på visse sider av scenen som er ment å være skjult, for å opprettholde illusjonen. Denne spalten inneholder betraktninger fra teatersjefen, kanskje for nettopp å gi et visst innkikk.)

LEDELSE - EN KUNSTART?

I vår tid har lederutvelgelse og lederutvikling blitt en egen profesjon. Mange tjener mye penger på å fortelle hverandre selvfølgheter som de fleste vet om, hvis man har litt anstendig magefølelse igjen. Men selvsagt har verden endret seg i høyt tempo og det har teatrene også. På mange måter har vi nok forsøkt å holde igjen utviklingen og gjøre oss mer spesielle enn vi faktisk er, når det gjelder oppbygning, drift og organisering - og derfor er det klart at vi kan ha mye å lære av de "profesjonelle", på de områdene vi ikke kjenner.

Jeg har vært på lederkurs for nordiske teaterledere, mange kolleger fra ulike teatre bidro med sine erfaringer. Finnene er filosofer, svenskene er vittige, danskene er forretningsmenn, islendingene er milde og nordmennene er pragmatikere - kanskje?

Men så på den siste dagen, dukket en helt annen foredragsholder opp, en som ikke kom fra teatret. En økonomiprofessor fra Stockholms universitet, av fransk opprinnelse, selvsagt. Og økonomen han snakket ikke om management og økonomi, han snakket om estetikk, om kunst og om filosofi. Han fortalte om de 6 B-er: BEGRİPE, bygget på Kant. BEGEİSTRE, bygget på Scheldig, BEFRI, bygget på Dewy. BEUNDRE, bygget på Simmel. BERUSE, bygget på Nietzsche og BEFOLKE, bygget på Gadamer. Med et par unntak ukjente filosofer for de fleste. Men med stikkord og kartlegging av viktige verdier og tanker for å skape estetikk, holdninger og humanisme i kunst og i økonomi. Og så hevdet professoren at det som ofte ødelegger for oss er to hovedproblemer: Totaliseringsproblemet og banaliseringsproblemet. Ikke den totalitære staten, men reglene, vanene, fordommene, forutsigbarheten, mangel på nysgjerrighet. Og innholdsløsheten, forflatningen og holdningsløsheten på det banale området.

Hvordan ser en sjef ut, spurte en dansk psykolog den første dagen. Hun svarte selv: Han/hun har først og fremst 4 egenskaper: Produktivitet. Administrator. Fornyer. Integrator. Og så minnet hun oss om at sjamanen, trollmannen/lederen er den som gruppen projiserer sin angst på. Da fortalte en klok, finsk teatersjef om sine drømmer. En stadig tilbakevendende drøm var om Olof Palme som ville gifte seg med ham. Dette fant han litt vanskelig. Men teatersjefens psykolog forklarte at det nok hadde med hans utallige forsøk på allianser med politikerne på grunn av teatrets økonomi. Hører du, Åse Kleveland?

Man vil så mye, og så må man lære seg å avstå, sa den finske sjefen og mente at den viktigste oppgaven for en sjef var å tenke. Å ha tid til å tenke. . . . .

Ble jeg noe klokere av dette? Ja, fordi møter med mennesker gjør en som oftest det. Jeg holder en knapp på de 6 B-er.

Les filosofi!

Morten Borgersen
teatersjef

Stein Grønli som graveren Wumpf.

KVELDENS INSTRUKTØR TERJE STRØMDAHL

Terje Strømdahl

-Først ville jeg ikke! Hvordan gjøre dette tilsynelatende kronglete stykket til noe publikum kunne ta del i? Så oppfattet jeg teaterleken i det, i tillegg til Taboris glimt i øyet som jeg etter hvert så mellom replikkene. Da sa jeg ja!

Nazisme, rasisme, jødeutryddelse

-I skuespillet "Jubileum" av George Tabori finner vi noen av de mørkeste sidene ved vår historie, og regissør Terje Strømdahl kaller stykket for lekent!

-Ja, det er nesten uforklarlig. Jeg mener - selve teksten, rammen om Taboris historie; jødernes skjebne, er ufattelig tragisk, så tragisk at forfatteren har sett det nødvendig å bruke sin og jødernes selvironi til å gjøre stoffet tilgjengelig for oss. Dette, i tillegg til at noen av sceneanvisningene kan oppfattes som hinsides, kan jeg lese ut av at Tabori sier til meg og skuespillerne: "Ikke spør meg - bruk fantasien". Altså, paradoksalt nok, lekent! Bare det at tre og en halv jøde og en og en halv homse står opp av gravene sine, viser en usannsynlig stor grad av galgenhumor. Synes du ikke?

Samtidig må jeg som instruktør akseptere at disse likene står opp, Tabori påstår jo det.

Forresten har det hendt med én før, ikke sant, så hvorfor ikke gange det med 5 og la det skje her hos oss i Molde, i Taboris stykke?

-Får dere publikum med på dette da?

-Det veit jeg ingenting om ennå, men jeg håper at teksten bærer seg selv, altså informasjonen om grusomheter begått mot menneskeheten, så vil vi vise noe annet i tillegg:

Det publikum hører og det de ser på en scene, skal sjelden være de samme historiene. Så om man kjenner teksten fra før, ønsker jeg at publikum skal oppleve noe annet når de sitter i teatersalen!

Gebisskastanjetter

-Og teatret kan fortelle?

-Ja, Gudbevares, hadde jeg nær sagt! Det er fantastisk å jobbe her. Et lite teater der tålmodigheten, arbeidsevnen og medlekenheten er nærmest overveldende. Altså, grunnlaget for å skape noe sammen kunne ikke vært bedre.

-Du er først og fremst kjent som skuespiller. Hva er din styrke som instruktør?

-Først vil jeg kjenne etter om stykket utfordrer min fantasi, så vil jeg vite om jeg har skuespillere som lar sin fantasi utfordre. Har vi en viktig historie å fortelle? Er disse forutsetningene tilstede, tror jeg at jeg kan skape et rom for skuespillerne hvor fortellerglede og budskapsformidling kan blomstre.

-I stykket er de døde både døde og levende, og skifter raskt mellom tid og rom?

-Jada, hadde jeg selv vært lik, hadde jeg ikke forlangt noen mindre arm-slag selv!! Tenk å få lov til å synge i cabaretkor - som lik - med en rytmeseksjon bestående av gebisskastanjetter - på scenen i Molde! God fornøyelse!!

Terje Strømdahl er frilansskuespiller. Han har tidligere arbeidet ved Nationaltheatret, Trøndelag Teater, Torshovteatret og Oslo Nye Teater. Han har også vært mye benyttet av NRK-TV - nå sist som kokken Jean Claude i komiserien "Chez Toi".

Sist sesong satt Terje Strømdahl opp "No skin det sol" for Teatret Vårt. Terje Strømdahl er også fast instruktør ved Statens Teaterhøgskole.

"OG DU SKAL FORTELLE DINE BARN"

2. mosebok 13.8

Historie, erindring og kunnskap er viktige begreper i jødisk liv, og forklarer mange av de jødiske tradisjonene. Forklaringene til jødernes hellige lov - Toraen - skal aldri skrives ned. Forklaringene skal overleveres i form av legender, forskrifter og studier fra foreldre til barn og fra lærer til elev. Rabbiner Michael Melchior formulerer det slik: Livet består av en serie opplevelser som preger mennesket.

De danner mye av grunnlaget for synspunkter, holdninger, handlinger eller mangelen på sådanne. . . . Få folkeslag har som det jødiske folk klart å bevare sitt kollektive minne, å holde levende sine historier, sine lyse og mørke stunder. Hemmeligheten bak denne evne er budet som israelerne fikk umiddelbart etter at de var blitt til ett folk ved utgangen av Egypt: Og du skal fortelle dine barn.

LIVSDRIFT OG DØSDRIFT.

Den jødiske psykoanalytikereren Bruno Bettelheim overlevde langvarige opphold i Dachau og Buchenwald. Han arbeidet senere med hvordan mennesker reagerer i ekstreme situasjoner og skriver bl. a i boka "The Informed Heart": Vi kan ikke fullt ut forstå hva som faktisk skjedde i konsentrasjonsleirene hvis vi nekter å se menneskets destruktive tendenser i øynene, den aggressive delen av vår dyriske arv som hos mennesket har tatt en egen og merkelig ødeleggende form. Freud kalte det menneskets dødsdrift og Konrad Lorenz "det såkalt onde". Freud trodde at livs- og dødsdriften i mennesket kontinuerlig slåss mot hverandre, og videre at vi bare kan godta oss selv og forholde oss til andre på en positiv måte når livsdriften er stigende inne i oss, slik at den makter å nøytralisere dødsdriften og dens avledninger, eller i det minste holde den noenlunde under kontroll. Det er vår plikt, ikke mot de døde, men mot oss selv og mot dem som står oss nær idag, å forsterke livsdriften. Vi må forsikre oss om at de tendensene som stadig gjør livet bedre, aldri mer må bli så fullstendig ødelagt hos mange millioner mennesker, i hvert fall ikke av en regjering. En sann forståelse av Hitler, eller hvilken som helst annen konsentrasjonsleirstat, burde gjennomsyre oss med viljen til å si at aldri mer skal mennesker, overveldet av desperasjon og slaver av sin egen dødsdrift, selv gå inn i døden, slik deres mordere ønsker det.

Det fortelles om en mann som ba Rabbi Hillel: "Lær meg hele jødedommen mens jeg står på ett ben." Hillel tok straks på seg oppgaven og startet med ordene: "Gjør ikke mot andre det du ikke vil at andre skal gjøre mot deg- det er alt. Resten er bare fortolkninger. Ta fatt og sett igang.

"Ingen steder i verden finnes historieløse jøder. Bare hjemløse jøder"

DET UFATTELIGE FREMMEDHATET.

Det er en rekke strømdrag i tiden som har gitt den moderne utgaven av rasisme ny næring slik at den har kunnet få fotteste i stadig nye kretser. Tysklands selvforherligelse ble en gang primitivt utnyttet. Og det primitive budskap vil dengang som nå ha et takknemlig publikum å spille på. Hitler visste hva han gjorde. Felles hat har en sterkere sammenbinding enn felles kjærlighet.

Rasisme i våre dager og i vårt samfunn lar seg bare praktisere gjennom å fornekte hele vår kulturelle og humanistiske arv og tradisjon. Man kan ikke stille seg nøytral til rasisme dersom man har oppfatninger om hva som er riktig og galt. Man kan ikke forholde seg passiv til rasisme hvis man tufter sine holdninger på de verdinormer og det menneskesyn som hele vårt samfunn bygger på og som gjenspeiles i vår lovgivning. Hvis vi er likegyldige og overlater kampen til andre, er vi i realiteten medløpere og medskyldige. Da har vi tapt. Personlig har jeg hatt en livslang og dypt forankret tro på at større kunnskap om hverandre og bedre kjennskap til hverandre er både konfliktoppløsende og tillitsskapende, ja, mer enn det. Jo nærmere vi kommer hverandre, jo mindre rom blir det mellom oss hvor misforståelser, frykt og hat kan finne grobunn. Informasjon, selvopplevelse og nærhet er ikke bare stikkord, men god, kanskje den eneste, medisin mot en av tidens epidemiske sykdomsforekomster. Dessverre befinner vi oss fortsatt i den samme virkelighet selv om andre aktører har overtatt. Noen er fortsatt på flukt. De ber om hjelp, støtte og forståelse.

(Jo Benkow, et utdrag fra forordet til "Nådetid" av Vera Komissar)

PÅ REPERTOARET FORØVRIG

"SKRIV MEG I SANDEN" av Inez van Dullemen.

En vanlig familie. En uvanlig historie.

Regi: Vivi Sunde. Scenografi: Helene Sunde. Med: Harald Brenna, Gøril Haukebø, Arnhild Litlere, Ingrid Jørgensen og Terje Raner.

NORGESPREMIERE 9. 3 i Ålesund. Spilles på turne til 25. 3. Spilles i Molde fra 26.-29. 3 og 10.-27. 4.

"SIGNE OG SILKEVEIEN" av og med Turi Tarjem.

Oppsøkende forteller-teater for barn fra 5-8 år. Kan bestilles fra vår markedsavdeling i perioden februar til april.

"MAIBRITT" av Lotte Kjærup.

Oppsøkende ungdomsteater, kan bestilles fra vår markedsavdeling i perioden mars-mai. Med Ingrid Jørgensen, i samarbeid med Piccoloteatret.

"MIRAD, EN GUTT FRA BOSNIA OG MOREN HANS" av Ad de Bont.

Tilbake på repertoaret, i perioden april-mai. Kan bestilles fra vår markedsavdeling, for klassetrinn 6-9, for videregående skoler, for foreninger og lag. Regi: Vivi Sunde. Scenograf: Arne Nøst. Med Gøril Haukebø og Bjørnar Teigen.

"NO SKIN DET SOL" av Vidar Sandem og Henning Sommerro. Også tilbake på repertoaret, nå på turné med Riksteatret i april. Med Ingeborg Hungnes og Johan B. Kjeldsberg. Regi: Terje Strømdahl.

Scenografi: Arne Nøst.

"VILT, VAKKERT OG VOLT"

Et samprosjekt med Møremusikarane/Norsk musikanterbruk og Teatret Vårt. Oppsøkende forestilling for klassetrinn 7-9 og videregående skoler. Kan bestilles fra vår markedsavdeling i mars.

KAFÉTEATER: I Teaterhuset Forum i Molde annenhver lørdag

TILBUD FRA TEATRET

AMATØRTEATERAVDELINGEN: Betjener store og små grupper.

Ta kontakt.

KURS FOR LÆRERE OG ELEVER: I samarbeid med Høgskolen i Oslo, knyttet opp til forestillingen "Skriv meg i sanden".

KOMMER PÅ TEATRET

URPREMIERE 30. juni i anledning Bjørnsonfestivalen:

"KVINNEN OG DEN SVARTE FUGLEN" av Vidar Sandem.

Et sterkt, modig og fargerikt møte med Nini Roll Ankers liv og diktning.

URPREMIERE 6. oktober:

"LASSO RUNDT FRU LUNA" av Agnar Mykle.

En av våre store og viktige romaner, nå som teater. En ung nordmanns vandring over jorden, en sang om hans tvil og tro, om hans usikkerhet og hans famlende lengsel, om bylten av skjensel og drømmen om ry.

Takk til:

Oskar Sylte Mineralvannfabrikk AS bidrag til forestillingen.

- Det naturlige valg før og etter forestillingen.

Ligger i Alexandra Hotel.

Telefon 71 25 11 33.

TEATRET VÅRTS PERSONALE VINTER/VÅR 1996

Kunstnerisk:

Teatersjef:	Morten Borgersen
Dramaturger:	Ulla Backlund Svein Gladsø
Instruktører:	Terje Strømdahl Vivi Sunde
Scenografer:	Kari Gravklev Helene Sunde Arne Nøst
Skuespillere:	Harald Brenna Mathias Eckhoff Stein Grønli, Gøril Haukebø Ingeborg Hungnes Ingrid Jørgensen Johan B. Kjeldsberg Arnhild Litlere Arl Martinsen Grete Nordrå Terje Raner Bjørnar Teigen Turi Tarjem

Administrasjon:

Økonomisjef:	Borghild Rosvoll
Produksjonsleder/	
Teknisk leder:	Halvard Fiksdal
Informasjonsleder:	Sindre Mørkedal
Salgsleder:	Rolf-Inge Pedersen
Salgssekretær:	Astrid Moen Thomassen
Amatørteaterleder:	Eldrid K. Larsen
Admin.konsulent:	Mary Farstad
Admin.sekretær:	Evy Johannessen
Kafé:	Hardis Hernes

Teknisk avdeling:

Inspisenter:	Janny Meese Bjørn Kalvatsvik
Rekvisitør:	Bergljot Rørvik
Sufflører:	Jeanette Skjæggestad, Nina Solvåg Høgseth
Teknikere:	Lars Langset, Leif Rosvoll
Lysmester:	Finn Landsperg
Lystekniker:	Trond Dybfest
Systue:	Åshild Mjåseth (leder) Gerd G. Austnes
Sivilarbeider:	Rune Bruteig
Dekorasjonsmaler:	Ole Jacob Børretzen

Depotbiblioteket

98sd 09 964

«Teatret Vårt»

AS REGIONTEATRET I MØRE OG ROMSDAL
Julsundvegen 4, 6400 Molde. E-mail: Teatret.Vart@Moldenett.no
Telefon 71 21 86 22 - Telefax 71 21 85 11
Billett og informasjonstelefon 71 25 15 00